

פתיחה לפרק "סדר תעניות אלו"

רָעַב פִּי־יְהוָה בְּאַרְצָךְ דָּבַר פִּי־יְהוָה שְׁדַפּוֹן יִרְקוֹן אֲרָבָה חֲסִיל פִּי יִהְיֶה כִּי יִצְרֶה־לוֹ אֵיבֹו בְּאַרְצֵךְ שְׁעָרָיו כָּל־נֶגַע כָּל מַחֲלָה. כָּל־תַּפְּלָה כָּל תַּחֲנֹה אֲשֶׁר תִּהְיֶה לְכָל הָאָדָם לְכָל עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִדְעוּן אִישׁ נֶגַע לְכַבֹּד וּפְרֹשׁ כַּפָּיו אֶל־הַפִּית הַזֶּה. וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם מִכּוֹן שְׁבַתְךָ וְסִלַּחְתָּ וְעָשִׂיתָ וְנָתַתָּ לְאִישׁ כְּכֹל־דְּרָכָיו אֲשֶׁר תִּדַע אֶת־לְכַבֹּד פִּי־אַתָּה יִדְעֶתָ לְכַדֵּךְ אֶת־לֵבְךָ כָּל כְּנֵי הָאָדָם. (מלכים א' ה', לו-לט)

מרוכה עד שתיקבע תענית עליהם.

שאלה אחרת היא ביחס להיקפה של התענית. מסתבר שיש לחלק בין אסונות ופורענויות הנוגעים לכלל עם ישראל ובין מאורעות הפוגעים רק במקום מסוים או בקבוצת אנשים מצומצמת. מתי יש לראות בדבר שארע במקומו איום כולל, ומתי יש רק להשתתף בצערם של אחינו הנתונים במצוקה במקום אחר. בירורן של השאלות הללו הוא עיקר עניינו של פרק זה.

בעיה אחרת הנדונה בו היא: כיצד נוהגים כאשר נענים משמים בזמן התענית, האם יש להמשיך ולגמור את התענית או שיש להפסיקה כאשר אין עוד סיבה לכך. וכמו כן, מה ראוי לעשות כדי להדגיש את השמחה והתודה כאשר התפילות והבקשות נשמעו ונתקבלו.

עד כאן דובר בעיקר בתעניות המצויות ביותר, התעניות על עצירת הגשמים. אולם מובן כי יש מקום לתענית ולתפילה על כל צרה הבאה על הציבור. ובנושא זה מתעוררות כמה וכמה בעיות. יש לברר תחילה מה הם המאורעות שיש להתענות עליהם, שכן מובן כי לא כל מצוקה ראויה שיתענו עליה, ויש איפוא צורך להגדיר מה הוא מאורע הנחשב אסון או צרה חמורה שיש צורך להתענות עליה, וכן – כיצד לנהוג כשאין חובת תענית, אבל יש מקום להתעוררות הציבור בתפילה ובבקשה. וכשם שיש מקום לדון בעצם גזירת תענית, כך יש צורך לברר את הזמן המתאים לכך. שכן סדרי התעניות על הגשם קבועים פחות או יותר, משום שהדבר תלוי וקשור בעונות השנה, אולם יש מאורעות שיש בהם סכנה מיידית ואין טעם להמתין זמן